I

(Päätöslauselmat, suositukset ja lausunnot)

PÄÄTÖSLAUSELMAT

EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEA

EUROOPAN TALOUS- JA SOSIAALIKOMITEAN 577. TÄYSISTUNTO, 22.3.2023–23.3.2023

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean päätöslauselma aiheesta ”Yhdessä demokratian puolesta”

(2023/C 184/01)

Esittelijät: **Stefano MALLIA (MT–I)**
Oliver RÖPKE (AT–II)
Séamus BOLAND (IE–III)

Oikeusperusta	työjärjestyksen 50 artikla
Hyväksyminen täysistunnossa	23.3.2023
Täysistunnon numero	577
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	181/0/5

Pandemian jälkeiseen elpymiseen, demokraattisiin arvoihin, kansalaistoimintaan, tiedotusvälineiden vapauteen, monimuotoisuuteen ja liberaaliin demokratiaan kohdistuu tällä hetkellä paineita EU:n rajojen kummallakin puolella. Näiden kaikkien tilanne on heikentynyt sen jälkeen, kun sota Euroopan maaperällä alkoi: alle puolet maailman väestöstä elää demokraattisessa järjestelmässä.

Maailman todistaessa edelleen järkyttävää sotaa Ukrainassa ja sen tuhoisia humanitaarisia, sosiaalisia ja taloudellisia seurauksia ETSK esittää vetoomuksen demokratian ja demokraattisten arvojen vahvistamisen puolesta.

EU:n kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden poikkeuksellinen aktiivisuus humanitaarisen, logistisen ja lääkinnällisen avun tarjoamiseksi ukrainalaisille on osoitus myös siitä, miten tärkeä hyvin verkottunut, tehokas ja elinvoimainen kansalaisyhteiskunta on. Demokratian puolesta kamppailevia ruohonjuuritason liikkeitä on Ukrainan lisäksi Iranissa, Valko-Venäjällä ja Moldovassa. Niiden vahvistaminen vahvistaa demokratiaa.

Nyt on tärkeämpää kuin koskaan panostaa siihen, että demokraattisista järjestelmistä tehdään kestävämpiä ja kykenevämpiä suojaamaan kansalaisten perusoikeudet, rakentamaan pysyvää rauhaa ja vakautta ja viime kädessä tuottamaan vaurautta kaikille.

Olisi ehdottoman tärkeää pohtia yhdessä, millaisin uusin tavoin osallistavan demokratian rakenteita saataisiin vahvistettua. Vahva, riippumaton ja monimuotoinen kansalaisyhteiskunta on nyt tärkeämpi kuin koskaan, sillä se on keskeinen osatekijä aktiivisen kansalaisuuden ja kriisinkestävän demokratian varmistamisessa ja siten oikeusvaltioperiaatteen, perusoikeuksien, sananvapauden ja demokraattisen elämäntavan koskemattomuuden turvaamisessa. Demokratia liittyy EU:ssa kiinteästi ja erottamattomasti tasa-arvoon, oikeudenmukaisuuteen, ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja syrjimättömyyteen, kuten Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa todetaan.

Aikana, jota leimaavat monisyiset muutokset ja haasteet, keskusteleva ja osallistava demokratia voi olla yksi osa tarvittavaa suurempaa järjestelmämuutosta. Monet esimerkit osoittavat, että hyvin toteutettuna se voi auttaa päättäjiä tekemään vaikeita päätöksiä hyvinkin ongelmallisista poliittisista aiheista ja lisätä kansalaisten ja valtaapitävien välistä luottamusta. Ensin on kuitenkin varmistettava, että siinä otetaan huomioon mielipiteiden koko kirjo ja taataan kaikkien oikeus ilmaista ne vapaasti. Osallistava demokratia ei kuitenkaan ole ratkaisu kaikkeen. Demokraattisissa yhteiskunnissa on monenlaisia haasteita, joita varten tarvitaan erilaisia osallistumistapoja. Demokraattinen hallinto edellyttää erilaisten mekanismien käyttämistä erilaisiin tarkoituksiin ja niiden vahvuuksien ja heikkouksien hyödyntämistä.

On löydettävä yhdessä uusi tasapaino edustuksellisen demokratian, osallistavan demokratian ja suoran demokratian välille.

Euroopan tulevaisuuskonferenssin 9. toukokuuta 2022 antamissa päätelmissä eurooppalaisesta demokratiasta ja erityisesti ehdotuksissa 36 ja 39 **asetetaan tavoitteeksi kansalaisten osallistumisen lisääminen sekä osallistavan demokratian rakenteiden ja keskustelurakenteiden vahvistaminen**. Euroopan tulevaisuuskonferenssin tulosten valossa ja ottaen huomioon, että Euroopan talous- ja sosiaalikomitealla (ETSK) on jo ennestään tärkeä rooli, ETSK esittää useita vaihtoehtoisia malleja institutionaalisiksi uudistuksiksi, jotka palvelisivat parhaiten ETSK:n tarkoituksia.

Tässä taustatilanteessa ja vuoden 2023 kansalaisyhteiskuntapäivien pohjalta Euroopan sosiaali- ja talouskomitea (ETSK)

1. kehottaa panemaan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 11 artiklan tosiasiallisesti täytäntöön muun muassa niin, että toteutetaan **eurooppalainen kansalaisyhteiskuntastrategia** ja yhdistysten eurooppalaiset säännöt, jotta saadaan punottua yhteyksiä eri osa-alueiden välille ja luotua aidosti vaikutusmahdollisuuksia tarjoava ja osallistava järjestelmä. Tämä merkitsee sitoumuksen uudistamista ja jäsennellyn kansalaisvuoropuhelun toteuttamista kaikissa EU:n toimielimissä esimerkiksi niin, että järjestyneen kansalaisyhteiskunnan edustajat kutsutaan erityisesti sosiaalialan huippukokouksiin ja korkean tason konferensseihin. Jotta kansalaisyhteiskunta voisi osallistua tarkoituksenmukaisemmin ja laaja-alaisemmin, tarvitaan myös resursseja. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioille on tarjottava paremmat rahoitusmahdollisuudet ja oikeudenmukaiset ja läpinäkyvät toimintakehykset, myös rajat ylittävää suojelua, jotta voidaan parantaa kaikkien kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden, mukaan lukien nuorisojärjestöjen, yhteisötalouden ja vapaaehtoissektorin, valmiuksia ja kriisinkestävyyttä. Lisäksi ne tarvitsevat joustavia ja pysyviä resursseja, olivatpa ne sitten yksityisiä tai julkisia.

2. korostaa tarvetta vahvistaa järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan ja työmarkkinaosapuolten keskeistä roolia edustuksellista demokratiaa täydentävän keskustelevan demokratian tukijoina, jotta kansalaisvuoropuhelua voidaan lisätä kaikissa jäsenvaltioissa ja EU:n tasolla. Eurooppalaisten demokraattisten järjestelmien vahvuus ja voima perustuvat EU:n ja sen jäsenvaltioiden väliseen vakaaseen ja laaja-alaiseen yhteistyöhön, jolla on autettava parantamaan kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden valmiuksia, sillä riippumattomat kansalaisyhteiskunnan organisaatiot ovat yhteisen edun valvojia ja niillä on olennaisen tärkeä rooli kestäväpohjaisten ratkaisujen löytämisessä, yhteiskunnallisten innovaatioiden edistämisessä ja keskinäisen luottamuksen rakentamisessa yhteiskuntiin. Kansalaisyhteiskunnan organisaatiot auttavat myös hahmottamaan prosesseja, tarjoamaan asiantuntemusta keskustelujen monimuotoisuuden varmistamiseksi ja luomaan edellytykset perussopimuksissa tarkoitetulle osallistavalle demokratialle.

3. kehottaa soveltamaan kokonaisvaltaista ja yhteistyöhön perustuvaa lähestymistapaa koulutukseen nykyisten haasteiden ratkaisemiseksi. Olisi laadittava eurooppalainen osaamispolitiikka yhdessä kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja työmarkkinaosapuolten kanssa, sillä näillä on poliittista pääomaa, konkreettista tietämystä ja käsitys tämänhetkisistä tarpeista ja puutteista. Komitea kehottaa tähän liittyen nimeämään vuoden 2025 Euroopan vapaaehtoistoiminnan teemavuodeksi, sillä alalla on keskeinen rooli epävirallisen osaamisen kehittämisessä.

4. korostaa, että monialaiset taidot ovat osallistavan ja keskustelevan demokratian todellinen selkäranka. Näihin taitoihin kuuluvat yhteistyö, kriittinen ajattelu, ongelmanratkaisu, demokraattinen ja kollektiivinen hallinto, konfliktinratkaisu, kansalaiskasvatus ja medialukutaito. Ne ovat keskeisen tärkeitä demokratian vastaisten suuntausten torjumiseksi, eurooppalaisten arvojen vaalimiseksi ja nykyisten sosioekonomisten ja poliittisten jakolinjojen ylittämiseksi. Kansalaisyhteiskunnan organisaatioille ja työmarkkinaosapuolille on annettava mahdollisuus osallistua politiikan suunnitteluun kuulemis- tai osallistamismekanismien kautta, jotta vastuuvelvollisuus, avoimuus ja aktiivinen kansalaisuus voivat toteutua.

5. on sitoutunut auttamaan osallistavan ja keskustelevan demokratian työkalujen jatkokehittelyssä. Tällaisia työkaluja ovat muun muassa eurooppalainen kansalaisaloite ja EU:n julkiset verkkokuulemiset, joiden on oltava kaikkien ulottuvilla ja joista on tiedotettava suurelle yleisölle.

6. korostaa vuonna 2024 pidettävien Euroopan parlamentin vaalien tärkeyttä ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ratkaisevaa roolia äänestysaktiivisuuden parantamisessa ja EU-myönteisen ajattelun lisäämisessä sekä äänestämättä jättämisen ja disinformaation torjumisessa. ETSK kehottaa eurooppalaisia poliittisia puolueita painottamaan vaalimateriaaleissaan kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden roolia demokraattisen toiminnan edistämisessä.

7. toistaa olevansa halukas yhdessä laajemmin kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja EU:n toimielinten kanssa toimimaan sillanrakentajana eli käymään keskustelua EU-hankkeesta kansalaisten ja myös niiden kanssa, jotka eivät kannata unionia, heidän asuinyhteisöissään, alueillaan, kunnissa ja kaupungeissa. Onkin ehdottoman tärkeää, että luodaan mahdollisuuksia julkiseen keskusteluun osallistumiseen ja edistetään osallistavia toimintatapoja kaikilla tasoilla.

8. kehottaa komissiota tekemään tarvittavat järjestelyt organisaatiossaan kansalaisvuoropuhelusta vastaavien yhteyshenkilöiden nimeämiseksi. Komission olisi myös yhdessä jäsenvaltioiden kanssa pyrittävä vahvistamaan kansalaisvuoropuhelun rakenteita ja tukemaan EU:n varoin niiden perustamista sinne, missä niitä ei vielä ole. Tämä lisäisi tietoisuutta kansalaisvuoropuhelusta ja parantaisi sen laatua ja auttaisi näin komissiota ja jäsenvaltioita hyödyntämään paremmin hyvin toimivan kansalaisvuoropuhelun antia poliittisessa päätöksenteossa. Kansalaisvuoropuhelua voitaisiin myös tehostaa määrittämällä ja jakamalla parhaita käytänteitä tutkimus- ja seurantatyön pohjalta.

9. korostaa tässä yhteydessä, että nuorten ja nuorisojärjestöjen osallistuminen on erityisen tärkeää, jotta ensimmäistä kertaa äänestävät ja nuoret äänestäjät saadaan lähtemään liikkeelle. Täyden edustavuuden saavuttamiseksi on tuettava ratkaisuja, joilla luodaan edellytykset laajalle osallistumiselle ja turvataan yhdenvertaiset mahdollisuudet tältä osin. On löydettävä keinot tavoittaa ne, jotka ovat kauimpana päätöksentekokeskuksista, ja käydä keskustelua heidän kanssaan. Osallistumisen lisääminen paikallistasolla vaikuttaa välttämättömältä.

10. kehottaa lisäksi Euroopan parlamenttia, Eurooppa-neuvostoa ja jäsenvaltioita muuttamaan kiireellisesti vuoden 1976 vaalisäädöstä yleisiä, suoria ja salaisia vaaleja koskevien periaatteiden selkiyttämiseksi. Näin voitaisiin panna kaikkialla EU:ssa täytäntöön säännöt, joilla taattaisiin äänioikeudet vammaisille henkilöille.

Edellä esitettyjen suositusten pohjalta ja Euroopan tulevaisuuskonferenssin mukaisesti ETSK

11. pitää Euroopan komission kanssa hiljattain (27. lokakuuta 2022) allekirjoitettua yhteistyöpöytäkirjaa uudistettuna poliittisena sitoumuksena osallistua EU:n poliittisen asialistan laadintaan ja edistää osaltaan unionin tärkeimpiä päämääriä, tavoitteita ([1]) ja pyrkimyksiä eli sellaista Euroopan unionia, joka on kilpailukykyinen, taloudellisesti menestyvä, sosiaalisesti osallistava ja ympäristön kannalta kestäväpohjainen ja jossa varmistetaan, että ilmastoneutraaliuteen siirtyminen, digitalisaatio ja väestörakenteen muutos tapahtuvat sosiaalisesti tasapuolisella tavalla ja oikeudenmukaisesti ja että Euroopan vihreän kehityksen ohjelma ja vuoteen 2030 ulottuva digitaalinen vuosikymmen hyödyttävät kaikkia eurooppalaisia. Euroopan unionin on myös käytettävä ohjenuoranaan Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilaria ja kilpailukykyohjelmaa eli poliittisia etenemissuunnitelmia, joissa huolehditaan siitä, että kukaan ei jää jälkeen.

12. on valmis – ja oikeutetummassa asemassa nyt kuin koskaan aiemmin – koordinoimaan keskitetysti kansalaisten ja järjestäytyneen kansalaisyhteiskunnan osallistumista, myös tulevia kansalaispaneeleja. Tällaisen koordinointikeskuksen tehtävänä olisi moninkertaistaa Euroopan komission ja muiden toimielinten järjestämien kansalaiskuulemisten vaikutukset ja kerätä järjestelmällisesti palautetta Euroopan järjestäytyneeltä kansalaisyhteiskunnalta kaikista EU:n poliittisella asialistalla olevista painopisteistä ja tärkeistä poliittisista linjauksista. Näin parannettaisiin suuren yleisön luottamusta EU-hankkeeseen ja EU:n toimielimiin antamalla kansalaisille todellinen rooli julkisessa päätöksenteossa. ETSK ohjaisi, valvoisi, suunnittelisi, järjestäisi, toteuttaisi ja helpottaisi keskusteluprosesseja ulkopuolisten asiantuntijoiden ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden edustajien avustuksella. Tämä tarjous perustuu erityisesti Euroopan tulevaisuuskonferenssin 9. toukokuuta 2022 antamaan loppuraporttiin, jossa nimenomaan vaaditaan ”vahvist[amaan] ETSK:n institutionaalista roolia ja lisä [ämään] sen vaikutusmahdollisuuksia osallistavan demokratian edistäjänä ja takaajana, kuten kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden ja kansalaispaneelien kanssa käytävässä jäsennellyssä vuoropuhelussa”. ETSK:n oma-aloitteisissa lausunnoissa ja komission pyytämissä valmistelevissa lausunnoissa esitettyjen suositusten noudattamista olisi tämän mukaisesti tarkasteltava tilanteen mukaan uudelleen EU:n toimintapolitiikkoja arvioimalla.

13. katsoo, että kansalaispaneeleissa ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kuulemisissa voitaisiin käsitellä EU:n asialistaa, esimerkiksi komission työohjelman valmistelua, tai ne voitaisiin yhdistää tärkeimpien lainsäädäntöaloitteiden käsittelyvaiheisiin. Kansalaisten panos olisi hyödyllisintä lainsäädännön valmisteluvaiheessa, sillä tällöin voitaisiin keskustella ja esittää suosituksia ennen keskeisten (säädös)ehdotusten antamista. Kansalaispaneelien ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden kuulemiset voitaisiin näin ollen järjestää ETSK:n yhdessä EU:n toimielinten kanssa laatiman vuotuisen etenemissuunnitelman ja aikataulun mukaisesti. Myös Euroopan komission, Euroopan parlamentin ja Euroopan unionin neuvoston sekä ETSK:n itse oma-aloitteisesti esittämät tai sen kumppaniorganisaation eli Euroopan alueiden komitean aloitteesta esitetyt erityispyynnöt voitaisiin ottaa huomioon.

14. toistaa, että jakso voisi alkaa aina unionin tilaa koskevasta puheesta ja aiejulistuksesta niin, että lähtökohtana olisi Euroopan komission seuraavan vuoden työohjelma. Kuulemisia järjestettäisiin seuraavan vuoden alkupuoliskolla.

([1]) Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 ja 3 artikla.

15. ehdottaa jälleen muille EU:n toimielimille vuotuisen EU:n perusoikeus-, ihmisoikeus- ja oikeusvaltiofoorumin perustamista täydentämään oikeusvaltioperiaatteen lujittamiseen tarkoitettuja välineitä. Foorumi tehostaisi seurantaa siten, että EU:n päättäjät saisivat järjestäytyneeltä kansalaisyhteiskunnalta ja ruohonjuuritason organisaatioilta kaikista EU:n jäsenvaltioista varhaisvaroituksia, jotka liittyvät Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklan tinkimättömään ja läpinäkyvään soveltamiseen. Komitea kehottaa lisäksi Euroopan komissiota sisällyttämään kansalaisyhteiskuntaa käsittelevän luvun Euroopan demokratiatoimintasuunnitelman tulevaan tarkistukseen. ETSK aikoo myös panostaa merkittävästi ehdokasmaiden liittymisprosessien seurantaan ja luoda paremmat edellytykset tuloksellisten keskustelujen käymiseksi asianomaisten osapuolten kesken tavoitteenaan varmistaa eurooppalaisten arvojen, myös kansallisiin ja etnisiin vähemmistöihin vaikuttavien arvojen, kunnioittaminen.

16. aikoo perustaa Euroopan kansalaisyhteiskuntaviikon tuodakseen paremmin esiin rooliaan eurooppalaisen kansalaisyhteiskunnan kokoontumispaikkana ja lisätäkseen lippulaivahankkeidensa, kuten kansalaisyhteiskuntapäivien, eurooppalaisen kansalaisaloitteen päivän, ”Sinun Eurooppasi, sinun mielipiteesi” -tapahtuman ja kansalaisyhteiskuntapalkinnon, tunnettuutta. Kansalaisyhteiskuntaviikolle kokoontuu eurooppalaisten ja kansallisten kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden tärkeimpiä edustajia keskustelemaan kansalaisyhteiskunnan sidosryhmiä Euroopan tasolla askarruttavista kysymyksistä. ETSK pyrkii tehostamaan ruohonjuuritason toimintaa saavuttaakseen mahdollisimman laajasti ne, joilla on rajalliset mahdollisuudet osallistua EU-aiheita käsittelevään keskusteluun, ja varmistaa, että heidän äänensä pääsee kuuluville päätöksentekoprosesseissa.

Bryssel 23. maaliskuuta 2023.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Christa SCHWENG